

NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

ABONAMENTUL : (48 NUMERE)
In România un an 10 lei
„ „ „ sease luni 6 „
In toate țările ununei poștale un an 12 „
„ „ „ „ „ sease luni 7 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
Bulevardul Ferdinand, 55. — București

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

DIRECTOR :

C. RADULESCU-MOTRU
PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

UN NUMAR :
25 Bani

Se găsește cu numărul la principalele
librării și la depozitarii de ziare
din țară

Prețul anunțurilor pe ultima pagină
1/2 pagină : 10 lei.

No. 19.

DUMINICĂ 13 SEPTEMBRIE 1909

Vol. 6.

SUMARUL

NOUȚĂȚI :

*Repertoriile Teatrelor Liric și Național în sta-
giunea 1909—1910.—Revista revistelor.*

ACTUALITATE :

CARAGIALE. *Incepem...* (Instantaneu într'un act).
Jucat pentru prima și ultima oară la 12 Sept. 1909 de toată
compania Davila.

POLITICA :

A. D. XENOPOL. *Farmacile rurale.*

CRONICA ȘCOLARĂ :

C. RĂDULESCU-MOTRU. *Învățământul filosofic în
universitățile noastre.*

ȘTIINȚE SOCIALE :

N. ZAHARIA. *Este sinuciderea o crimă?*

NOTE ȘI DISCUȚIUNI :

EUGEN PORN. *In ajunul stagiunii teatrale.*

NOUȚĂȚI

Teatrul Liric, Compania dramatică Davila. Repertoriul Stagiunii 1909—1910.

Stane de piatră, (Stein unter Steinen) dramă în 4 acte de
Sudermann.

Măgarul lui Buridan, comedie în trei acte de Robert de
Flers și G. Armand de Caillavet, autorii *Michetei*, ai come-
diei *Amorul veghează*, etc.

Urmările, dramă originală în trei acte de d. Emil Nicolau.

Refugiul, piesă în 3 acte de Dario Nicodemi.

Când dă mugurul... (Le bourgeois) comedie în trei acte de
Georges Feydeau.

Bestia, piesă originală în trei acte de d. Georges Diamandy.

Doi cocoși, comedie în trei acte de Tristan Bernard.

Puhoiul, (Der Strom) dramă în trei acte de Max Halbe,
unul dintre tinerii scriitori dramatici cari și-au câștigat un loc
de frunte în literatura germană contemporană.

Résurrection, în 5 acte, după celebrul roman al lui Tolstoi.

Seara cea de pomînă (Le grand soir); dramă în trei acte
de Leopold Kampf.

Sava, dramă în trei acte de Leonida Andreiew, etc.

* * *

Teatrul Național, Repertoriul stagiunii 1909—1910.

Piese originale

Viforul, piesă istorică de d. B. St. Delavrancea.

Noaptea învierii, dramă în trei acte de d. de Herz.

Pământ, piesă în 4 acte de d. M. Polizu-Micșunești.

Filozoful, comedie într'un act de d. Em. Gârleanu.

Piese clasice și moderne din repertor străin

Elektra, de Sofocle trad. din l. elenă de d. G. Murnu.

Regele Lear, de Shakespeare, trad. din englezește de d-ra
Miller-Vergly.

Judecătorul din Zalamea, de Calderon dela Barca, trad. din
limba spaniolă de d. Ovid Densușianu.

Revizorul, de Gogol. trad. din rusește de d. N. Dunăreanu.

Egmont, de Goethe (însoțit de muzica lui Beethoven) trad.
de d. St. O. Iosif.

Corbii, de H. Becque, trad. de d. M. Sadoveanu.

Regele Fierului, de Alfred Sutro, traducere din englezește
de domnul Mihăescu-Nigrim.

Dezbrăcată, (La Femme nue) de H. Bataille, trad. de d.
G. Ranetti.

Sluga la doi stăpâni, de Goldoni, trad. din italienește de d.
Z. Bărsan.

Cunoaște-te, (Connais-toi) de P. Hervieu, trad. de d. de Herz

Doamna Inger, de Ibsen, trad. de d. H. Frolo.

Idiile d-nei Aubray, de A. Dumas fils, trad. de d. G. Ben-

gescu-Dabija.

Necunoscuta, (La Femme X.), de Bisson, trad. de d. Em.
Gârleanu.

Fracul verde, de Augier și Alfred de Musset, trad. N. Lo-
custeanu.

Cererea în căsătorie, de Cehov, trad. de d. N. Dunăreanu.

Portofoliul, de Mirbeau, trad. de d. Em. Gârleanu, etc. etc.

* * *

Revista Revistelor.

Junimea literară, Cernăuți, Septembrie. — Victor Morariu
are multe cuvinte de laudă pentru G. Rotică, poetul Bucovinei.
Acesta este prezentat ca ucenicul poetului ardelean Octavian
Goga. «Are versul și strofa maestrului—dar cu variații și des-
voltări originale, are limba lui bogată, solemnă, energică și
concișă—dar și aceasta cu destule merite proprii și are și
multe subiecte, motive, situații tot dela maestrul său. Ar urma
de aici că cine l-a citit pe Goga, nu trebuie să-l citească pe
Rotică. Dar nu e așa. Căci poetul nostru bucovinean are des-
tuia viață sufletească proprie, pentru ca să apară ca ucenic
în înțelesul cel mai bun al cuvântului, așa cum Vlăhuță e e-
levul lui Eminescu. E ucenicul, de care maestrul nu se va

lepăda, pentru că atâtea gândiri adânci, imagini gingașe din natură, priviri surprinzătoare în sufletul omenesc, atâtea împerecheri de vorbe puține, cari exprimă cugetări profunde și simțiri puternice—dovedesc că poetul într'adevăr a trăit ceea ce cântă. Sămânța lui Goga a dat roade într'un suflet înrudit.—Naționalismul lui Rotică nu e frază, ci imagine vie, simțire vie—gândire. Iar baza lui puternică e, ca și la Goga, adâncea iubire pentru țaran, a cărui viață i se arată într'o lumină ideală deși nu totdeauna senină. Totuși în punctul acesta e o deosebire față de Goga: suferințele țaranului, muncitorului la câmp nu-l preocupă pe poetul bucovinean așa de adesea ca pe maestrul său. Pe Goga, care ni se pare inspirat mult de Ada Negri, îl pot cita și socialiștii, dacă nu și-l pot reclama pentru dânsii,—pe Rotică nu. Suferințele neamului, ca neam românesc, le cântă el, mult mai rar suferințele clasei țărănești. Ca și la Goga, iubirea pentru țaran e și un izvor de suferință pentru poet. Dacă Goga e fiu de preot, ce în Ardeal înseamnă aproape fiu de țaran, poetul nostru e chiar fiu de țaran și de aceea și la el acel conflict sufletesc produs prin instrăinarea sufletească, prin desrădăcinarea din mijlocul poporului, în sânul căruia s'a născut și nostalgia după viața dela sat. Și iubirea turbură sufletul poetului; rar cântă momente fericite, mai mult conflicte și nemulțămiri.»

Frăția Românească. — Număr festiv. 6 Septembrie. A. C. Cuza sub titlu: *Cele trei datorii ale studențimei universitare*, repetă în cuvinte bombaste, sfaturile înțelepte pe cari studenții le aud dese ori, cel puțin la fiecare inaugurare de cursuri universitare. Iată ce le cere d. Cuza:

«Să se devotze cu toată râvna, nu bucherelei sterpe, ci înțelegerii rodnice, a realității, cunoscând toate amănunțimele ei; să părăsească școala cu hotărîrea de a munci cinstit, în ori ce ramură, pentru îndreptarea relelor pe cari le vom întâlni; să luptăm până la jertfa de sine ca adevărul să triumfe—aceste sunt acele *trei datorii ale studențimii universitare*, pe care ea trebuie să învețe a le îndeplini, formându-se pe băncile școlii, dacă e ca Universitatea să răspundă chemării ei în stat.

«Așadar: nu bucheri papagali cu diplome; nu alțiați de cariere, sterili; nu „ariviști“, sacrificând totul pentru înaintarea lor, ci bărbați de înțelegere, muncitori cinstiți în toate ramurile, *caractere* gata a se jertfi, pentru adevăr, trebuie să ne să dea Universitatea, ca să servă ască interesele superioare ale propășirii poporului lor.

«Dela realizarea acestei cerinți depinde viitorul neamului românesc, rămas în urmă, împovărat astăzi cu atâtea nevoi, înconjurat de atâtea primejdii. Căci de unde, în mod firesc, ar putea să înceapă îndreptarea neajunsurilor grave, de care suferim, dacă nu *dela Universități*, care sunt focarele luminei, creatoare ale energiilor naționale de conducere a intereselor obștești?»

Tot în acest număr d. Iorga serie *adevăruri*, începând cu următorul:

«Dela Adam și Eva nici un lănar n'are dreptul la zăpăceală fiindcă are învățământul celor ce au fost înaintea de dânsul.»

Se vede bine că scrisul nu cere timp d-lui Iorga.

Luceafărul, 15 Septembrie. Locul poetului O. Goga, care a părăsit această revistă, îl ocupă astăzi poezii D. Anghel și St. O. Iosif. În numărul de față poezii gemeni au o poezie intitulată: *Balada lui Bucur*, fragment inedit din «Carmen Saeulare». Balada lui Bucur, sau balada întemeierii Bucureștilor se distinge printr'o notă optimistă care nu se prea întâlnește la poezii tineri. O reproducem cu plăcere:

Pe acele locuri unde și-a păscut
Legendarul Bucur turmele de oi,
Dacă s'ar întoarce astăzi înapoi
Dup'atâtea vremuri care au trecut,

Dacă s'ar întoarce unde a lăsat,
Ca să stea acolo pe câmp ca un semn,
O bisericuță cu turnul de lemn,
Dacă s'ar întoarce în vechiul lui sat,

N'ar mai vedea astăzi înspre stâna lui,
Când scapătă 'n ierburi soarele 'n declin,
Turme după turme liniștit cum vin
Scriind pretutindeni negre cărării...

Dacă s'ar întoarce n'ar mai auzi
Tălângile toate cu limbile lor
Cum dau glas, se 'ntreabă și răspund sonor
Din amurg și până 'n revărsat de zi...

Dar pe locu-acela de sfânt adăpost,
Cu bisericuța șubredă de lemn
Ce-o durase dânsul pe câmp ca un semn
Al statorniciei vieții care-a fost,

Ar vedea cu vremea cum s'au grămădit
Casă lângă casă cu tot rostul lor,
Ca o turmă albă pe lâng' un păstor,
În jurul aceluia turn de el zidit.

Ar vedea în jurul sfintei cetățui
Bogat în biserici un oraș domnesc,
Cu clopote grele care glăsuesc
Mai sonor ca schija tălângilor lui.

Ar vedea că locul ce și l-a ales
Să-și dureze-orașul, i-a fost cu noroc,
Că n'au fost în stare sabie, nici foc
Să 'mprăștie viața care s'a purces...

Că s'a 'ntins orașul și-a crescut treptat
Înspre cele patru zări neconținut,
Căci e scris să fie tot ce e zidit
Pe pământ, cu râvnă și cu gând curat.

Traian Demetrescu este numele unei noi reviste săptămânale apărute la 6 Septembrie. Vina acestei aparițiuni cade asupra d-lui Dim. Orfănescu (!) care o prezintă cititorilor astfel:

«Călăuziți de oarecari sentimente de simpatie și admirație către acel ce a fost Traian Demetrescu, gingașul și duiosul nostru poet, ne-am hotărât a ne supune unei grele încercări—aceea de a face să apară o revistă literară al cărei titlu va fi numele aceluia ce prin lirismul, gingașia și duioșia operelor sale, a știut a se face iubit și admirat de întreaga pătură a intelectuali or noștri și mai ales a tinerimei noastre: *Traian Demetrescu*.

«Știm că piedicile ne vor fi mari și la fiecare pas, dar bazați pe frumoasele noastre intenții, râvna, munca ce vom depune, și pe binevoitorul concurs al marelui public cetitor, sperăm că vom învinge greutățile și vom înainta spre țelul dorit.

«*Traian Demetrescu*» va apare săptămânal, și va cuprinde articole științifice și literare, precum nuvele, poezii, rubrici de actualitate etc., scrise de publiciști cu reputația bine stabilită.

«Cei cari au savurat deliciul îmbătător al versurilor regretatului și gingașului poet, se vor adăpa—de sigur—de acum înainte la limpedea fântână literară «*Traian Demetrescu*».

ACTUALITATE

INCEPEM!.....

INSTANTANEU INTR'UN ACT

Jucat pentru prima și ultima oară la 12 Sept. 1909 de toată
Compania „Davila“.

Reproducerea interzisă

SCENA I

Directorul, Regisorul, Profesorul, Compania artiștilor, Suflorul apoi Frizerul.

La ridicarea cortinei, forfoteala oamenilor de serviciu. Directorul intră pe o parte; regisorul pe alta.

Directorul (agitat). Nu și-a terminat conferința d. profesor?

Regisorul. Aș!... are încă un teanc de note.

Directorul. Ne-am găsit beleaua cu d. profesor!

Regisorul. D-ta l-ai chemat să facă artiștilor o conferință despre piesa cu care debutăm.

Directorul. Ce era să fac, dragă... Dacă se vîră (of-tând) Ei! tu ești tânăr... nu cunoști încă speța asta: Epitropii și ctitorii intelectualității române... (se uită la ceas) Iacă, mai avem o jumătate de ceas, și nu e nimic așezat, nimeni nu-i gata.

Un Secretar (intră cu o tavă plină de scrisori).

Directorul (către secretar). Bine dragă! am eu acum vreme de corespondență? Lasă-mă 'n pace...

Secretarul. Nu se poate, d-le Director, vă rog: măcar câteva... urgente... așteaptă

răspuns la moment, sunt dela persoane foarte importante.

Directorul. A?

Secretarul (dându-i o scrisoare). Dela un domn senator. (alta) dela un domn deputat (alta) dela un domn secretar general (alta) dela o damă venerabilă... (alte) vedeți! vedeți!

Directorul. Fie!... ia să vedem ce dorește d-nu Senator.... (deschide plicul). Să angajăm pe o tânără debutantă... (aruncă scrisoarea) (deschide alta) D. deputat?... altă debutantă... d. secretar general?... altă debutantă... Să vedem acum doamna venerabilă... doi debutanți (aruncă pe rând scrisorile luând repede altele). Lojă în stînga... gratis; lojă în dreapta... gratis; două fotoliuri aproape de scenă... șapte galerii... gratis... Gratis! gratis!! gratis!!! (aruncând scrisorile). Aide, pleacă.

Secretarul. Citiți-o și p'asta.

Directorul (citind). Domnule Director, de oarece toate administrațiunile publice fără excepțiune au locuri gratuite și permanente la teatru, vă rog să nu ne uitați, (vorbind) Dela cine mai e și asta?

Secretarul. Dela muntele de pietate.

Directorul. Doamne ferește. E ursuzluc. Haide pleacă.

Secretarul. Dar răspunsurile? Așteaptă răspunsurile.

Directorul. Eși (secretarul ese, către regisor) Sună, d-le! nu mai avem vreme de perdut cu mofturi! Trebuie

să începem. (regisorul sună; apar artiștii; în mijlocul lor, Profesorul cu servieta la subțioară).

Profesorul. Da doamnelor și domnilor, precum am plăcerea să vă demonstrez de o oră și jumătate, știința frumosului este tot așa de exactă ca și matematica. Precum când zic două plus două egal patru și patru minus una egal trei, fac o afirmare care obligă pe orice subiect să-i dea fără rezervă confirmarea.

D-na Alexandrescu (cască cu mare zgomot.) (Râsete).

Profesorul. Să mi se permită o mică digresiune. Nu voi să spun malițioasă asupra acelor persoane care, din nenorocire, orele destinate repauzului nopturn și le consumă în petreceri mai mult sau mai puțin periculoase pentru sănătatea corpului și a spiritului, fiindcă aici (subliniind ironic, în pofida d-nei Alexandrescu) după toate aparențele, nu poate fi caz de bănuială... (Alexandrescu, mutră). Sper însă că doamna care a căscat acum a treia oară...

D-na Alexandrescu (înțepată) Ei ce? De trei ori... la fiecare jumătate de ceas odată (către camarazi) ca doftoriile de insomnie... (rîsete).

Profesorul (o privește cu desconsiderare o clipă, apoi urmează). Doamnelor și domnilor, se înșală cine crede că Estetica este un cuvânt pe care l-am avea moștenire dela filozofia antică. Nu! el este de dată relativ foarte recentă; e un cuvânt *forșé*, un cuvânt creat de celebrul filosof german Baumgarten, discipolul ilustrului Wolf, mort în 1762...

D-na Alexandrescu Dumnezeu să-l ierte (stăpânindu-se să nu caște).

Profesorul (fără să-i dea vreo atenție). E destul să spunem că Estetica este acea ramură a științelor înalte, care are de obiect vastul imperiu al Frumosului.

D-na Alexandrescu. Nu mai pot! Trebuie să iau o doză (cască foarte sgomotos, rîsete generale).

Profesorul. Ah! c'est trop!

D. Bulfinsky D-nă Alexandrescu, este un bun și frumos obicei străbun ca înainte de așezarea într-o casă nouă, să chemăm un preot să ne facă o sfeștanie.... Noi deschidem aci un templu muzelor profane! și de aceea am chemat și un sacerdot al artei și al științei (arată pe Profesor, care suride, e măgulit) să ne facă o conferință ca un fel de sfeștanie.

D-na Alexandrescu Știu, dar sfeștania ține câte-va minute, nu două ceasuri.

Profesorul. In fine.

Toți. A!

Profesorul. Estetica, fiind o știință exactă, arta nu poate fi lăsată pe mâna celor nepreparați științificește... Nu știi dreptul, nu poți fi avocat, ori magistrat; nu știi medicina, nu o poți exercita; nu știi Estetica nu poți profesa o artă. Arta are nevoie de controlul, de sollicitudinea, de protecția Statului....

Directorul (reintră urmat de un frizer; arătând pe Profesor). Uite d-le! uite cap! uite ce-mi trebuie... (frizerul consideră și studiază de aproape capul Profesorului).

Profesorul (către frizer). Pardon... (către artiști). Incă două cuvinte și termin. De aceea eu am fost totdeauna pentru monopolizarea artelor și mai ales a teatrului de către Stat.... și cum s'a schițat un proiect de lege...

I. L. CARAGIALE

Dați-mi voe (scoate din buzunar note) să vă citesc articolele fundamentale. Art. întâi (toți se uită la ceas).

Directorul (foarte plictisit). Domnule Profesor, mă ertați... e de prisos... Trebuie să începem!

Profesorul. Înțeleg, dar în orice caz, ca să facă cineva artă îi trebuie...

Directorul. Ii trebuie... îi trebuie ceva despre care sunt sigur că ai uitat să pomenești în proiectul d-tale... îi trebuie... talent.

Profesorul. Talent, talent... Dar ce e talentul?

Directorul. Vai! d-le, eu nu știu acum unde mi-e capul și d-ta îmi ceri să-ți fac definiții filozofice...

Profesorul. Ba nu! Sunt curios să știu ce este după d-ta talentul.

Directorul. Iți spui... Dar pe urmă, îmi dai drumul?... Talentul este un accident din naștere. Din fericire, e un accident rar. Ei! fiecare la locul său... mai avem cinci sprezece minute. Incepem! Incepem!

SCENA II.

Cei de sus, un servitor, un Tânăr Autor.

Servitorul. (vrând să anunțe). D-le Director este aici un tânăr autor.

Tânărul (întră îmbrâncind pe servitor, poartă un ghiosdan greu de piele) De prisos amice să mă anunți...

Directorul. Na! altu acum!

Tânărul (cu desinvoltură către director și ceilalți). Doamnelor și domnilor, mă iertați că intru așa sans-façon! Intr'un templu al Melpomenei și al Taliei române, intru totdeauna ca la mine acasă.

Directorul. Uf!... Ce dorește domnul?

Tânărul. Mai întâiu, d-le Director, o scrisoare dela tanti.

Directorul (distrat). Tanti? care tanti?

Tânărul. Tanti Ema.

Un artist. Tantiema! mă prinz că sunteți autor dramatic.

Tânărul. (naiv). De unde știi?

Artistul. Melpomena... Talia... Tantiema!

Tânărul. O cunoști? Nu-i așa că-i draguță?

Artistul. Delicioasă!

Directorul. Pe doamna Parigoriu? se poate să nu o cunoaștem? (deschide scrisoarea).

Tânărul. (zărind pe Profesor face o mișcare de plăcuță surpriză, se duce la el și cu multă căldură). A! ilustrul meu profesor?

Profesorul (încântat de revedere). A! scumpul meu elev! (toți se grupează împrejurul profesorului și elevului, vorbind încet pe când directorul citește scrisoarea).

Directorul. «Mon cher directeur, vous savez combien la littérature roumaine m'intéresse... C'est ce qui m'engage à vous recommander chaleureusement notre neveu Virgile, un poète de grand talent que vous devez connaître déjà! Je suis sûre qu'il trouvera auprès de vous un accueil empressé. Comptez, je vous prie, mon cher directeur, sur l'affection de votre excellente amie...» A! da, mi-aduc aminte (către tânăr) Da! d-ta ești junele poet care ne-a citit astă primăvară, la doamna Parigoriu o comedie...

Tânărul. Da, d-le; dar afară de aceea mai am o piesă nouă.

Directorul. Încă una?

Tânărul. Da; o tragedie, și în curând sfârșesc pe a treia.

Directorul. A treia?*Tânărul*. O dramă socială.*Directorul*. Și în câte acte mă rog este fiecare piesă a d-tale?*Tânărul*. Prima în 5, a doua în 6...*Suflorul*. Mă prind că a treia e în 7.*Tânărul* (curios). De unde știi?*Suflorul*. Ghici!*Tânărul*. A! eu scriu foarte ușor. Dați-mi voe să vă citesc.*Directorul* (distrat). Mă iartă, un moment!... Machauer! (arătând pe tânăr) Uite, d-le! uite cap! uite cap... Studiază-l bine!... Uite-te bine! (Frizerul studiază capul tânărului din față și din spate cu atențiune).*Tânărul*. Dați-mi voie să vă citesc.*Directorul*. Mă rog, sunt lungi actele?*Tânărul*. (scoate din ghiosdan un caet gros). Veți vedea*Suflorul*. Dă-mi voe! asta e atribuția mea, a suflerului (ia caetul; îl deschide) e scris mărunț.*Tânărul*. A! eu scriu foarte mărunț.*Suflorul* (cântărind în mână caetul) Trebuie să fie lungi actele (trece Directorului caetul).*Directorul*. (același joc). Destul de lungi! (trece unui artist caetul).*Artistul* (acelaș joc). Foarte lungi! îl trece unei artiste).*Artistul* (acelaș joc). Grozav de lungi!*Profesorul* (care a observat jocul lor). Știam că se cântărește hârtia brută; dar că se poate cunoaște după greutatea hârtiei și spiritul unei opere — nu știam... (râde) Ei! lungi! dacă sunt frumoase....*D-șoara Voiculescu*. Tocmai dacă sunt frumoase.*Tânărul*. Cum?*D-na Giurgea*. Mai bine să zică spectatorul: «Păcat că s'a isprăvit» decât: «Uf! nu se mai isprăvește odată!»*Directorul*. În sfârșit, să vedem. Vom hotărî un ceas când d. autor să ne citească tragedia d-sale și, dacă se va potrivi cu mijloacele, cu necesitățile noastre...*Tânărul* (nervos și hotărât). Trebuie să se potrivească!*Directorul*. De ce numai decât «trebuie»?*Tânărul*. (tonul din ce în ce mai sus) Fiindcă aveți aci un teatru românesc; am aci două piese remânești;... trebuie să le primiți!*Profesorul*. Firește!*Directorul*. Dacă ne convin!*Tânărul*. Trebuie să vă convină! D-v. trebuie să-i încurajați pe tinerii literați români, nu să-i persecutați.*Directorul*. Dar și literații români trebuie să ne încurajeze, nu să ne persecute.*Tânărul*. Cum, d-le?*Directorul*. Să ne dea piese scurte și frumoase...*Tânărul*. Înțeleg pretextele sub cari voiți s'ascundeți pornirea d-v. contr'a tot ce-i românesc.*Directorul*. A! d-le! noi nu putem fi contra a tot ce e românesc, căci suntem aci în teatru românesc; dar nici nu putem admite că absolut tot ce-i românesc, trebuie să fie bun. Să poate prea bine ca o piesă cât de românească, să nu fie bună. Mi s'a întâmplat să văz vre-o două trei...*D-na Alexandrescu*. Numai atâtea?*Tânărul* (solemn) D-le director, eu aci nu vorbesc numai în numele meu, vorbesc în numele unui princi-

piu și în numele unci întregi pleiade de talente, gata să pornească o formidabilă campanie dacă nu deschideți largi porțile d-v. nouelor producțiuni dramatice naționale...

Directorul. Domnul meu! acela căruia noi gândim mai întâiu de toate să-i deschidem porțile noastre largi, este publicul. Și d-ta nu știi cât de exigent și de dificil e publicul nostru. Ei! d-ta nu-l cunoști ca noi (toți dau din cap). Nu e așa de zadarnică vorba că Bucureștii sunt un mic Paris al orientului (se uită la ceas). Pentru Dumnezeu! mai sunt zece minute. Fiecare la locul său, domnilor!... Incepem! Incepem! (se aude afară sgomot, un râs de femei. Toți ascultă).

SCENA IV.

Cei de sus, o doamnă abracadabrantă intră răsând tare.

Directorul. Dar asta! (întâmpinând-o cu toții). Cu cine avem onoare, doamnă?

Doamna. Cine sunt ce vă pasă. Mulțumiți-vă a ști ce sunt (foarte volubil). Sunt o ființă foarte complexă! Caprițioasă și statornică; impresionabilă ca un copil incult, blazată ca un filosof istovit, mahalagioaică și aristocrată; aci primitivă, aci ultra-rafinată, iau în glumă împrejurările cele mai grave, și sunt gravă față cu cine știe ce nimicuri. Mă înnebunesc după evenimentele de senzație, vesele sau funebre, parade, accidente, crime, sinucideri, scandaluri... Ah! (cu voluptate) Calomniile, cancanurile, scandalurile! Un scandal cât de puțin monstruos face pentru mine mai mult decât un sinistru cât de îngrozitor! Imi trebuiesc dimineța cum deschid ochii știri palpitate, dacă nu adevărate, măcar... altfel. Desmințirea lor seara mă măneste peste măsură și nu mă pot mângâia decât a doua zi cu o născocire și mai și.

D-na Alexandrescu. Ciudată persoană! parc'aș cunoaște-o!

Doamna. Pedanții mă nesocotesc, fiindcă le par ușuratecă, șarlatanii mă curtează, crezându-mă naivă; oamenii de merit mă respectă, știind că adesea judec foarte just. Modeștii mă lasă indiferentă, îndrăzneții mă fascinează, bravii mă cuceresc. Am uneori momente de adâncă și limpede conștiință, alteori îmi lipsește cel mai elementar bun simț. Imi place să protejiez și să persecut, și tiranisesc mai mult pe cei protejați decât pe cei persecutați. Da, îmi place să tiranisesc, căci am putere superlativă. (se oprește de odată și oftând adâne).

Toți. (o admiră) A!

Doamna. A! și cu toate astea, am și eu o stăpână, o

tirană, contra cărcia peste puțină să mă revolt ale cărei capriții, cât de absurde, sunt pentru mine sfinte porunci... De mi-ar porunci să umblu iarna în dril și vara în blană; de mi-ar porunci să port un ciorap la gât și cravate la picioare, să umblu acum ca un Kanguroc (joc) pe urmă ca o căprioară (iar joc) trebuie să o ascult. Această crudă tirană a mea se chiamă...

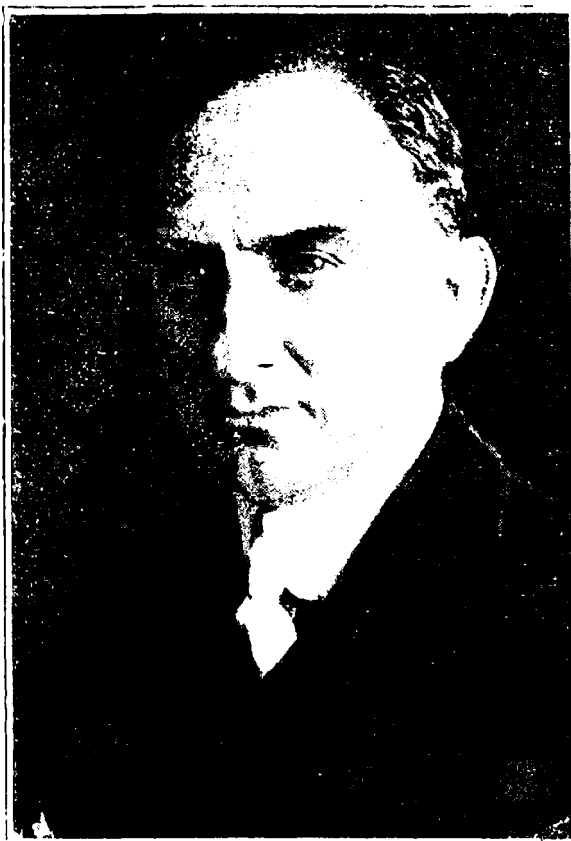
Toți. Se chiamă?

Doamna. Moda!

Toți. Moda?

Dama. (schimbând de odată tonul foarte veselă, cu mult humor) Da! moda!... Uite ce mi-a poruncit să port (arată pălăria) (către o artistă) Așa-i că-i șic? Superbe, ma chère (către profesor) N'est-ce pas, mon professeur? (făcând o mișcare îl lovește cu bordul pălăriei; el se re-

trage și privește pălăria curios) Ce te uiți? Știi că e prea mică... Nu mi-a gătit-o încă p'a de toamnă (către autor arătându-și fundele dela pantofi). Uite! ce zici?... o porumbiță moțată și încălțată, n'est-ce pas, mon cher, (il ciupește de bărbie). Așa sunt eu. Astăzi voi sunteți la modă, îmi placeți și vă îmbrățișez cu drag dar feriti-vă de moda de mâine, o voi urma fără judecată și fără regret. Astăzi îmi poruncește să cânt un cântec favorit al ei... Dimineța, când mă deștept peste zi, seara la culcare, trebuie să-l cânt! (începe a fredona cântecul en vogue. Toți împreună fac răs-punsul, ea încântată către profesor). Vezi că-l știi! (devine iar serioasă și schimbând brusc tonul). Și nu vă puteți închipui câte griji mă sdrobesc și ce plăcere pentru mine să le uit din când în când măcar câteva momente. De a-

AL. DAVILA

cea îmi place cu deosebire muzica și teatrul. A! teatrul!... Dar un teatru ca să-mi placă mie... (cu mult avânt și elevație crescândă) Trebuie să fie viu, cald, fierbinte! Să dogorească viața de aci până colo sus în fundul galeriei; actorii... când es pe scenă, să fie niște posedați; să aibă un demon în ei: prin ochi, prin sprâncene, prin gură, prin vârful degetelor, prin toți porii, să scoată pe demonul acela și să-l sufle asupra mea. O clipă să nu-l ierte pe spectator a-și veni în fire, a-și da seama de ce vor cu el: să-l ia repede, să-l sguduc, să-l ametească, să-l farmece, să-l aiurească, mai știu eu cum să zic? Când or eși din teatru, nici doi ochi să nu fie uscați și siguri: toți să fie împăienjeniți de emoție, umezi de plâns ori de râs. (aplauze unanime).

Directorul. Vom face, doamnă, din toată inima tot ce-i cu puțină spre a vă da un teatru cum doriți. Și acum

(uitându-se la ceas și hotărât) să ne iertați Dv. dar trebuie să începem!

Doamna. (cu entuziasm). Curaj, doamnelor și domnilor și noroc! Merg să vă ascult. (Doamna pornește spre fund).

Directorul (oprind-o). Cu pălăria asta?

Doamna. (rizând) De hatârul Dv. am s'o scot. (Toți îi mulțumesc petrecând-o.)

CORTINA

CARAGIALE.

POLITICA

FARMACIILE RURALE

Una din lipsurile de care suferă mai mult populația rurală dela noi este aceea a unei îngrijiri sanitare stăruitoare și grabnice, și nici că poate să fie altfel, fiind dat numărul medicilor de plasă și a subalternilor lor, agenți sanitari; apoi reaua stare a drumurilor, care îndată ce sunt desfundate de ploii împiedică aproape cu totul circulația; în sfârșit, plata cea foarte redusă atât medicilor cât și a agenților lor cari i îndeamnă să lucreze cât mai puțin și să și facă slujba cât mai ușoară.

Nu e vorbă, prin legea nouă sanitară se pune în perspectivă sporirea numărului medicilor rurali la mai mult decât îndoit, dar totdeodată se ia o măsură care trebuie să paralizaze această înmulțire a personalului și care măsură s'a și pus în practică înainte de votarea legii printr'o dispozițiune administrativă, anume reducerea împărțirii medicamentelor gratuite. S'a dispus ca nici un medic să nu treacă peste suma de 50 lei la mia de suflete, pe an, sumă într'adevăr așa de neîndestulătoare încât devine ridicolă. În puterea acestei restricțiuni, îmi spunea un medic de plasă, că nu dispune de mai mult decât de 200 de prafuri de chinină de $\frac{1}{3}$ gram pe lună pentru patru comune ce le are în circumscripția lui, și atunci când i se prezintă bolnavii de friguri nu poate să le dea decât 4 prafuri, când tratamentul complet pentru paludismul înrădăcinat în corpurile oamenilor expuși la emanațiunile tuturor bălților, ar cere cel puțin 18 prafuri. Ceia ce se întâmplă cu chinina se petrece cu toate celelalte medicamente.

Să se dispue sporirea fondului medicamentelor la câtimea necesară, ar fi a se împovăra bugetul, în loc de cu 300.000 mii lei aproximativ cu mai mult de 2 milioane. La noi însă, se crede că numai prin sporirea funcționarilor și mai ales prin schimbarea numirilor se poate ajunge la o îndreptare a ocârmuirii. Câte minuni nu s'a așteptat de la suprefecți, decând se numesc administratori comunali, cu toate că țărani de prinși cu numele de administrator dat vechililor de moșie, le-a coborât mult vaza în ochii lor! Noi credem că îmbunătățirea s'ar face mai bine pe calea îngrijirii materiale, decât pe aceia a înmulțirii personalului care vine numai cât în favoarea claselor conducătoare ce și vede puși mai mulți membrii din tagma lor, decât în folosul clasei conduse. Dar respectând spiritul de economie ce totdeauna a însuflețit pe toate guvernele, când a fost vorba de clasa țărănească, am propune alt mijloc pentru îndreptarea lipsei prea adânc simțite de medicamente în satele noastre.

Este, fără îndoială, un foarte rău sistem de a deprinde pe sătean să aibă recurs la stat în toate împrejurările vieții lui: școala este dată gratuit; serviciul bisericii tot așa și ne aducem aminte de vestita lege a popăritului, care prevede 4 lei taxa pe familia de țărani pentru întreținerea bisericii care amenințase cu părăsirea desăvârșită a religiei din partea săteniilor. Când săteni n'au porumb (popușoiu) ei cer dela Stat să le dea acest element de hrană și Statul le îndeplinește voința. Plata acestui popușoiu se întârzie din an în an încât la sfârșit Statul le iartă datoria, așa că sătenii se deprind a fi hrăniți de guvern. Când au nevoie de pământ Statul iar le vine, până mai deunăzi, în ajutor cu împărțiri de moșii date fără alegere și la bun și la rău și care are drept efect a ridica pe prea puțini țărani către o stare mai bună, cei mai mulți din ei arendându-și pământurile abia luate sau nevenind să le ia în stăpânire decât atunci când ele se achitau dela sine de datoria ce le apăsa, prin darea în arendă de către Stat.

Dela înființarea casei rurale s'a stăvilit acest abuz, dându-se puțința de a cumpăra pământuri numai celor cari se vor arăta destoinici de a aduna un mic capital căruia să-i vină în ajutor noua instituție.

Tot așa se petrec lucrurile până acum cu asistența sanitară. În starea de mentalitate a țaranului nostru ar fi cu neputință a se lăsa îngrijirea de sănătate numai pe seama lui, ca el să și aducă doctor sau moașă pe cheltuiala lui, și să și procure medicamentele trebuitoare. Ar muri de boală fără a cheltui pentru îndreptarea lui ceea ce drept, în starea în care se află țărănimea noastră, adesea lipsită de pâinea de a doua zi, cu greu chiar i s'ar putea cere.

Și cu toate acestea trebuie făcut un început în îndreptarea minții țaranului spre îngrijirea de propriile lui interese și trebuie slăbită din ce în ce epitropia în care este ținut din partea ocârmuirii.

Acest început trebuie făcut însă pe o parte unde cheltuiala este mai mică și interesul său mai mare. Mai puternică îmboldirea decât păstrarea existenței nu există nici într'o ființă și sumă mai mică de cheltuit pentru îngrijirea de acest interes covârșitor iarăși nu este decât cumpărarea de medicamente. Suntem deci de părere că ar trebui îndrumați sătenii către obiceiul de a cheltui din punga lor pentru procurarea doctoriilor prescrise de medici la consultările gratuite ce se dau într'un număr foarte mare de toți medicii de plasă și de spitale rurale, și care număr neconținut spirit dovedește o încredere crescândă a țaranului în doctor și deci un progres în concepțiile lui mintale.

Este de observat ceva foarte curios, anume când țaranul se îndreaptă către un om privat (stăpânul moșiei, arendașul, învățătorul, etc.) pentru a-i cere sfat la vre-o boală, și pentru a-i da ceva doctorii, el vine totdeauna în mână cu o găină, cu o pereche de pui sau un număr de ouă, a căror valoare covârșește mult costul medicamentului ce i se pune la dispoziție. Cu toate că bine înțelese aceste persoane refuză darurile oferite, ele nu dovedesc mai puțin că țărani sunt dispuși să dea ceva pentru procurarea medicamentelor. Când este însă vorba de stat, el nu vrea să dea nici o para; așa îmi

spunea un medic dela un spital rural că cerea dela țărani să vie cu sticluta sau să-și cumpere câte una care costă cinci bani pentru a i se pune în ea doctoria. Țăranul nu mai venea înapoi să și-o ia.

Alt exemplu mai caracteristic este următorul: în comuna Andrieșeni exista mai înainte o infirmerie rurală care acum s'a desființat, căci observam cu părere de rău că pe lângă înmulțirea și schimbarea funcționarilor dela care se așteaptă propășirea țării, acelaș rezultat se crede a se dobândi prin schimbarea pe nimic pe ceas a legilor și a așezămintelor create de ele.

Nici un așezământ nu poate fi cu desăvârșire rău și el trebuie numai îndreptat iar nu desființat și înlocuit cu altul care la rândul său are aceiaș soartă, fiind înlocuit adeseori cu cel dintâi.

În această infirmerie se internaseră doi copii a doi țărani, cari fuseseră bolnavi de scarlatină și cereau deci o dietă severă de 6 săptămâni din hrană lactată. Privighetorul infirmeriei ceru părinților să aducă laptele trebuitor pentru hrana copiilor lor; părinții refuzară s'o facă dacă nu li se va plăti acel lapte și argumentul lor era că dacă statul le-a luat copiii să-i și hrănească.

Această mentalitate care îndeamnă pe țăran a considera pe stat ca dator să îngrijească de toate nevoile lui este cea mai periculoasă și trebuie cu ori-ce preț dărâmată, iar începutul credem că trebuie făcut cu cumpărarea din partea țăranului a medicamentelor de care ar avea nevoie.

Cum să se înjghebe farmaciile rurale? Iată o întrebare la care nu suntem competenți a răspunde în toată amănunțimea și de care trebuie să îngrijească oamenii speciali cari conduc îngrijirea de interesele sanitare ale țării.

Totuși dăm în deoște și în trăsături absolut generale părerea noastră: cu ținerea farmaciei, ar trebui să fie însărcinată numaidecât singura persoană autorizată, anume agentul sanitar, care pentru a evita specula, ar vinde medicamentele în sticlute, pachete și cutiute pecetluite și prevăzute pe ele cu costul medicamentului; bine înțeles că ar trebui să i se dea agentului o mică remiză pentru acest adaos de serviciu. Împărțirea medicamentelor gratuite ar trebui suprimată cu totul sau poate redusă numai la acei despre care primarul ar atesta că sunt absolut săraci, atestare la care țăranul va recurge de rușine numai în cazuri extreme. Economia de vreo 300 mii lei ar trebui întrebuințată la sporirea lefilor agenților sanitari, despre cari numai acel ce stă la țară poate să-și facă o idee, de nemăsuratele slujbe ce ei le fac pentru îngrijirea sănătății locuitorilor, căci cu 60 lei pe lună, un agent sanitar asupra mai multor comune și cu îndatorirea de a ține cal și căruță este absolut cu neputință să trăiască în mod cinstit și apoi de a-și și îndeplini datoria.

Supunem aceste păreri oamenilor de știință competenți din fruntea serviciului nostru sanitar superior pentru ca ei să găsească formele practice și realizabile a unei măsuri pe care o credem de cel mai mare interes nu numai pentru îngrijirea sănătății populației noastre rurale dar și pentru înboldirea ei pe calea îngrijirii de însuși ale ei interese.

A. D. XENOPOL

CRONICA ȘCOLARA

INVĂȚĂMÂNTUL FILOSOFIC ÎN UNIVERSITĂȚILE NOASTRE

Facultățile de filosofie și litere, din ambele noastre Universități, s'au preocupat până acum mai mult să pregătească elementele necesare învățământului secundar, decât să pregătească viitori oameni de știință. Din cauza acestei împrejurări,— pe care nu avem să o blămăm, sau să o lăudăm, ci numai să o constatăm,—au rezultat câteva neajunsuri pentru învățământul filosofic. Acest învățământ s'a înstrăinat, mai întâi, mai mult decât era permis, de studiile științifice cuprinse în facultățile de știință. Fiindcă statul avea nevoie să împartă pe profesorii secundari în două categorii, în profesori de parte literară și profesori de parte științifică, au trebuit și acei ce studiază filosofia să fie puși într'una din cele două categorii, și au fost puși astfel în categoria celor de partea literară. Dacă nu ar fi fost puși aci, funcționarii ministerului, cari aveau să se ocupe cu numirile titularilor la catedrele din școlile secundare, ar fi fost foarte încurcați; și la noi este regulă, că mai curând trebuie să sufere învățământul, de cât să se schimbe cu ceva vechile deprinderi comode ale funcționarilor din birourile ministerului. Dacă profesorii de morală, psihologie, pedagogie și logică (acestea sunt materiile filosofice predate în școlile secundare), ar fi audiat cursuri de fizică, de chimie, de fiziologie, de matematică, de științe naturale, în loc de acelea de istorie, de literatură și de filologie, sau, ceea ce este mai grav, dacă din acești profesori, unii ar fi audiat cursurile de partea literară, și alții pe acele de partea științifică, ei ar fi adus o așa buimăceală în capetele celor ce îngrijesc de administrația centrală a ministerului, în cât nici odată aceștia nu ar fi dat de capăt repartițiunii catedrelor din școlile secundare... Așa, natural, s'a făcut cum este mai comod: s'a denaturat învățământul filosofic, înstrăinându-l de facultatea de științe, unde pentru psihologie și pedagogie, în special, și-ar fi găsit studenții bine pregătiți, și s'a păstrat rutina, care are în favoarea sa numai avantajul de a fi o rutină importată din școlile franceze.

Aceeași preocupare apoi de a pregăti elementele învățământului secundar, pe lângă că a închis studenților dela facultățile de științe drumul spre studiile filosofice, a mai avut de rezultat și o defectuoasă organizare a catedrelor de filozofie în lăuntrul facultății de litere. S'au investit cu catedre separate materii filozofice cari pot și ar trebui să meargă împreună, și în schimb s'au contopit în aceeași catedră materii cari să deosebesc și cari cu greu pot fi făcute de acelaș profesor; și aceasta numai din cauză că se avea în vedere examenele pentru materiile predate în școala secundară. Astfel, la Universitatea din București, spre exemplu, logica are un profesor separat, psihologia are doi profesori, dar pe nici unul separat pentru sine; pedagogia are doi profesori, dar iarăși pe nici unul separat pentru sine; istoria filosofiei antice și moderne, sociologia și

morala se fac de un profesor care mai are și seminarul pedagogic de condus; estetica este încă nefixată¹⁾). Evident că o asemenea împărțire a catedrelor nu poate să corespundă la cerințele învățământului, ca studiu universitar. Acest studiu trebuie să fie organizat, după natura și înrudirea cercetărilor filosofice, iar nu după importanța pe care statul o acordă examenelor cerute dela viitorii săi profesori secundari.

În sfârșit, aceeași preocupare a determinat în mod arbitrar cursurile cari să fie ținute și cursurile cari să nu fie ținute la facultatea de filosofie și litere. Sunt multe cercetări filosofice, foarte importante, cari aiurea preocupă pe cugetătorii timpului, și care totuși la noi nu se fac din cauză că nu li se poate da sancțiunea trecerii unui examen. Importanța examenului decide de importanța obiectului, și importanța examenului la noi se decretează de regulamentele învățământului secundar. Așa, în Universitățile noastre nu se fac cursuri de teoria cunoștinței, de antropologie, de psihologie infantilă, de filosofie biologică, de psihologia religiei, de metafizică, de istoria logicii, de istoria psihologiei, de istoria esteticii și altele, fiind-că aceste cursuri n'ar găsi auditori, auditorii fiind deprinși a lucra numai în vederea unui examen, și extinderea sancțiunii examenului pentru toate aceste cursuri ar fi iarăși cu neputință. Cursurile sancționate prin trecerea de examene la noi, sunt în primul rând logica, psihologia, morala și pedagogia, adică acele cerute în liceu; apoi istoria filosofiei, sociologia și estetica. Aceste două din urmă sunt de dată recentă, și ni se pare că la lași ele încă nu sunt cerute la examen. Cu un cuvânt filosofia se studiază în Universitățile noastre nu pentru a forma cugetători de elită, cari să influențeze apoi asupra culturii naționale, ci pentru a forma elemente utilizabile pentru învățământul secundar.

Nu ar fi vremea să se schimbe odată cu această direcțiune?

Să presupunem că n'ar lipsi buna voință celor în drept ca să opereze o schimbare: cum ar trebui atunci să fie organizat învățământul filosofic în Universitățile noastre pe viitor?

Expun aici, de o cam dată, părerile mele pe scurt, rămânând ca să reviu asupra lor cu altă ocazie, în *Studii Filosofice*, dacă se va simți nevoie.

Intru ce privește înstrăinarea în care se găsește acum studiul filosofiei de facultatea de științe, o îmbunătățire pentru studiul filosofiei nu se poate aduce decât modificându-se art. 53 din legea învățământului secundar și superior, articol prin care se prevede separarea facultății de litere de facultatea de științe, și contopirea acestor două facultăți într-una singură, care poate fi numită facultatea filosofică, ca în Germania, sau facultatea de științe, cum ar fi mai logic. Este chiar un

anahronism astăzi, a mai ține deosebite aceste două facultăți, când profesorii și a unei facultăți și a celelalte își fac cercetările lor întrebuițând aceleași metode. Separarea în o facultate de litere și o facultate de științe nu se poate explica, după mine, de cât ca o rămășiță a vechei credințe dualiste în suflet și materie; sau a credinței, mai bine zis, ca știință în înțeleș adevărat, nu putem avea de cât despre materie și fenomenele acesteia, pe când despre suflet nu putem ști nimic altceva, în afară de propriile noastre speculațiuni și documentări istorice.

Inutil să mai insist asupra acestui anahronism. Din punctul de vedere al metodei de cercetare și al rezultatelor ce se dobândesc, nu este nici o deosebire între materiile cuprinse în facultatea de științe și acelea cuprinse în facultatea de litere; toate sunt egal de îndreptățite de a purta numele de științe. Singura deosebire, dintre unele materii dela facultatea de litere și unele dela facultatea de științe, stă în legăturile pe cari unele și altele le au cu profesiunile din viața practică; dar această deosebire nu se păstrează totuși între toate materiile dela litere de o parte, și toate materiile dela științe de cealaltă parte. În tot cazul, nu este nici o rațiune serioasă pentru ca filosofia să fie pusă într-o facultate și nu în cealaltă.

Ne oprim însă aci, fiindcă evident o așa îmbunătățire radicală pentru studiul filosofiei, cum o cerem noi, nu o putem aștepta pe curând. Tradițiunea franceză este în favoarea separațiunii facultăților, și cum la noi sunt foarte mulți aceia cari și-au făcut studiile în Franța, va fi foarte cu greu ca pe cale de legiferare să se facă vre-o schimbare. Ar trebui ca profesorii celor două facultăți să ia inițiativa; dar profesorii sunt și ei oameni cu deprinderi câștigate...

O îmbunătățire mai puțin radicală se poate însă face pe cale de regulament și anume, să se înlesnească cât mai mult dreptul studenților de a înlocui la examen materiile cerute de Regulamentele actuale cu materii alese de ei, indiferent de facultatea unde ele se predau. Un început în această direcție să găsește în Regulamentul Facultății de filosofie și litere din 22 August 1908, art. 18; dar ar trebui ca acest început să fie dus mai departe, și cu deosebire să fie introdus și în Regulamentul Facultății de Științe.

Trec acum la împărțirea materiilor filosofice pe catedre.

Sunt trei sisteme cari pot fi propuse.

I. Crearea de catedre separate pentru fiecare materie filosofică.

Acest sistem ori cât de întemeiat ar fi, din punct de vedere științific, este cu neputință de pus în practică, din motive bugetare. Il menționăm dar, fără a mai insista asupra lui.

II. Crearea unui număr restrâns de catedre de filosofie, fără o denumire specială, cu obligațiunea însă pentru profesori de a ține ei, după învoială, toate cursurile pe cari le necesită învățământul filosofic. Acest sistem, în principiu este admis de multe Universități din Germania, dar în fapt el nu este aplicat nici unde. Sunt materii filosofice cari impun specializarea: mai ales, când profesorul nu se mulțumește să expună re-

1) Titularii la aceste materii sunt: T. Maiorescu pentru logica și istoria filosofiei contemporane; C. Dimitrescu-Iași pentru istoria filosofiei antice și moderne, sociologie, morală și seminarul pedagogic; C. Rădulescu-Motru pentru psihologie, estetică și seminarul de psihologie; I. Crăciunescu era pentru psihologie și pedagogie; D. Drăghicescu, conferențiar face curs de sociologie, și G. Antonescu, docent, face curs de pedagogie.

zultatele științei sale ci voește să-și inițieze pe studenți în arta de a lucra mai departe pentru progresul științei. Este cu neputință ca aceeași persoană să stăpânească cu o egală competență istoria filosofiei, psihologia și sociologia bunioară, fără a mai aminti că după acest sistem aceeași persoană ar trebui să stăpânească toate materiile filosofice câte sunt de predat. O distribuire a materiilor în câteva grupuri se impune pentru ca un profesor să nu aibă o singură materie ca specialitate, ci mai multe materii, între cari să existe o oarecare afinitate. Cu aceasta ajungem la al. III, și cel din urmă, sistem.

III. Un număr restrâns de catedre, sau în tot cazul nu atâtea catedre câte sunt materiile științei filosofice și îndatorirea fiecărui profesor de a predă toate materiile cari sunt grupate în jurul catedrei sale.

Aci se ivește o dificultate și anume: după care criteriu se vor distribui materiile filosofice în anumite grupări? Logica, bunioară, merge foarte bine alături cu Psihologia, dar tot așa de bine merge și cu Pedagogia și poate și mai mult cu Istoria filosofiei, fără a mai vorbi de Teoria cunoștinței! Estetica merge și cu Psihologia și cu Istoria filosofiei, și cu Sociologia. Psihologia se leagă în multe cu Pedagogia, dar în multe de asemenea cu Sociologia, fără a mai vorbi de Logică și Estetică. Pedagogia se leagă cu toate materiile filosofice, și mai trece încă și de filosofie, având legătură cu medicina și știința dreptului! Istoria filosofiei, de asemenea, poate fi legată cu Pedagogia, cu Sociologia și cu Logica. Intr'un cuvânt, mai toate materiile filosofice se pot găsi înrudite între ele, dintr'un anumit punct de vedere, așa că este greu a fixa pentru gruparea lor un anumit criteriu rațional. Un criteriu rațional nici nu poate să existe. Un Fr. Ueberweg, profesor la Universitatea din Leipzig, predă cu o egală competență logica și istoria filosofiei, pe când un Wilhelm Wundt, profesor la aceeași Universitate predă astăzi psihologia și logica. Un Volkelt predă estetica și pedagogia, pe când un Fr. Paulsen predă la Berlin pedagogia și istoria filosofiei. Karl Stumpf predă la Berlin psihologia și istoria filosofiei, pe când Th. Lipps predă la München psihologia, estetica și logica. Și nu amintim aici decât cînsurilile reputeate ale profesorilor cunoscuți din Germania, căci dacă ar fi să cităm toate cursurile, cari de fapt sunt predate în Universitățile germane, atunci am ajunge la toate împerecherile posibile. Nu este nici un criteriu fix, ci precum am mai spus, profesorii sunt liberi să-și aleagă materiile de curs după competența lor. Cu toate acestea, în fapt specializarea se impune într'o anumită măsură, chiar în Germania. Dar nu din cauza adoptării unui criteriu rațional fix, ci din motive de ordin practic, și cari sunt următoarele:

Științele filosofice nu se mai sprijină exclusiv astăzi pe dialectica rațională, cum făceau mai nainte, ci ele caută să se sprijine din ce în ce mai mult pe metodele de observațiune și de experiență, precum fac și celelalte științe naturale. Psihologia, sociologia și pedagogia, în primul rând, sunt astăzi științe de observațiune și de experiență. Această nouă îndrumare a adus după sine o profundă schimbare în predarea ma-

terilor filosofice. Unele, și în special, psihologia, sociologia și pedagogia nu se mai pot predă *ex cathedra* cum era obiceiul odinioară, ci predarea lor trebuie însoțită cu experimentări și observațiuni, cari nu se pot da decât prin mijlocul organizării laboratoarelor și seminariilor. Pe câtă vreme materiile filosofice erau predate *ex cathedra*, principiul liberei repartițiuni a materiilor între profesori putea fi urmat, dar din momentul ce învățământul filosofic se îmbogățește cu un laborator sau seminar mai important pentru una din materiile sale, atunci pentru această materie specializarea se impune. Profesorul care conduce seminarul, sau laboratorul, devine de drept specialist în materia pe care el o studiază în seminar sau laborator. În chipul acesta specializarea profesorului de filosofie, — vorbesc de Germania, mai ales, — a mers paralel cu înființarea laboratoarelor și a seminariilor. Când Universitatea din Leipzig, bunioară, a avut mijloacele de a-și organiza un laborator de psihologie, Wundt, directorul laboratorului, a rămas specialist pentru psihologie. Tot așa s'a întâmplat cu W. Rein pentru pedagogie la Jena; cu Ebbinghaus pentru psihologie la Halle; cu Külpe pentru psihologie la Würzburg; cu Schumann pentru psihologie la Zürich, etc. Psihologia și pedagogia au deschis era specializării, fiindcă ele au și avut cea mai mare nevoie de laboratoare și de seminare. Curând după aceea Istoria filosofiei, în unele Universități chiar înainte ca în Berlin, a intrat pe aceeași cale. Astăzi în mai toate Universitățile mari din Germania, sunt câte trei seminarii mai importante, între cari se împarte munca profesorilor și a studenților doriți de a urmări progresele științei filosofice, și anume seminariile: 1) de istoria filosofiei, 2) de psihologie și 3) de pedagogie. În câteva Universități se adaugă și 4) seminarul de științe sociale, sau sociologie.

Organizarea seminariilor și laboratoarelor a înlăturat astfel în Germania arbitrarul care rezultă din principiul liberei repartițiuni a materiilor filosofice între profesori. S'au grupat de sine materiile filosofice în două categorii: unele, cari au absolută nevoie de seminar sau laborator, și cari au fiecare pentru sine un profesor, care este și directorul seminarului sau al laboratorului; și altele, cari n'au o absolută nevoie de seminar sau laborator, cel puțin deocamdată, și cari sunt predate de regulă de profesorii cari predau materiile din prima categorie, și numai prin excepție de alți profesori speciali. Cu un cuvânt, norma urmată de fapt în Germania este aceasta: se consideră deoparte, ca materii specializate, adică fiecare cu o catedră specială, materiile al căror studiu este legat de organizarea seminarială, și se consideră de altă parte ca materii nespecializate, adică fără profesor special, materiile cari se predau mai mult *ex cathedra*. Din prima categorie fac parte: Istoria filosofiei, Psihologia, Pedagogia și Știința socială sau Sociologia. Din a doua categorie: Logica, Estetica, Teoria cunoștinței, Metafizica, Psihologia socială, Morala, Psihologia religiunilor etc.

Această normă este cu mult superioară celei urmate în Universitățile noastre.

Noi avem la București patru catedre de filosofie și

un post de conferențiar de sociologie.¹⁾ Cele patru catedre își împart învățământul filosofic în chipul următor: o catedră are Istoria filosofiei, Sociologia, Morala, și *Seminarul de Pedagogie*; a doua catedră are Logica și iarăși Istoria filosofiei; a treia are Psihologia și Pedagogia, *dar fără seminar*; și a patra are Psihologia și Estetica, *cu seminar de Psihologie*. La Iași de asemeni nu stăm mai bine. Psihologia, Pedagogia și Estetica sunt puse într'o singură catedră, pe când Istoria filosofiei în două, odată cu Logica și altă dată cu Sociologia și Etica. La Iași însă, nu avem contradicția, pe care o avem la București, ca profesorul care conduce seminarul de pedagogie să nu fie și profesorul de pedagogie!²⁾

Această grupare defectuoasă a catedrelor se explică la noi prin faptul că ne-am îngrijit până acum mai mult să formăm profesori secundari, cari preferă cursurile *ex cathedra*, de cât ne-am îngrijit să dăm un bun învățământ filosofic. Un bun învățământ filosofic nu se poate da fără o serioasă organizare seminarială pe lângă catedră.

Dacă cei îndrept au bunăvoința să schimbe vechia stare de lucruri, spre avantajul unui bun învățământ filosofic, atunci se impune și la noi norma urmată de Universitățile Germaniei. Trebuie ca fiecare din cele două Universități ale noastre să aibă patru seminare filosofice, bine organizate, și anume: de istoria filosofiei, de psihologie, de pedagogie și de sociologie. Aceste patru seminarii vor constitui, deocamdată, cele patru catedre fundamentale de filosofie. Profesorii titulari a celor patru catedre și directorii de seminarii în același timp vor avea îndatorirea, ca pe lângă cursul obiectului lor special, să facă și cursurile materiilor ce se pot propune *ex cathedra*, și anume ei vor avea să propună și cursurile de Logică, de Estetică, de Morală, de Teoria cunoștinței, etc.

După norma aceasta, materiile filosofice,—acelea câte le avem obligatorii până acum în Universitățile noastre,—ar putea fi grupate astfel: 1) *Istoria filosofiei și Logica*; 2) *Psihologia și Estetica*; 3) *Pedagogia*; 4) *Sociologia și Morala*.

Această grupare ar fi singura care să dea o bază temeinică dezvoltării învățământului nostru filosofic, pe câtă vreme nu putem avea catedre speciale pentru fiecare materie filosofică în parte. Cele patru grupe constituiesc, în adevăr, în filosofia timpului nostru, cele patru domenii principale în cari se pot aplica metode deosebite de cercetare. În Istoria filosofiei și în Logică, avem metoda istorică și dialectică; în Psihologie, metoda experimentală; în Sociologie și Morală, metoda comparativă; iar în Pedagogie avem toate metodele, însă subordonate unui punct de vedere practic. Studentul care va frecventa seminariile acestor patru grupe va avea ocazia să cunoască toate metodele de cercetare în materie filosofică.

Această organizare în cele patru grupe arătate, ne deschide apoi calea spre alte câte-va îmbunătățiri.

Vom avea mai întâiu puțința să înmulțim numărul seminariilor filosofice fără a avea nevoie de noi resurse bugetare. Un seminar nou de logică, s. ex., este indicat să profite de biblioteca și de încăperile seminarului de istoria filosofiei; un seminar nou de estetică are la dispoziție aparatele și biblioteca seminarului de psihologie; un seminar nou de istoria pedagogiei, are tot ce-i trebuie în seminarul principal de pedagogie; și tot așa un seminar nou de morală are iarăși ce-i trebuie în seminarul de sociologie. Aceste noi seminare, până să ajungă a funcționa independent, sub conducerea unui profesor titular, vor funcționa sub conducerea docenților sau a asistenților alipiți la cele patru catedre fundamentale.

Gruparea materiilor filosofice în modul arătat mai sus ne dă în afară de aceasta și puțința de a înmulți numărul cursurilor. Profesorul de istoria filosofiei va propune în fiecare an istoria filosofiei, dar nu în fiecare an și logica, ci într'un an va propune logica și în alt an metafisica; profesorul de psihologie pe lângă psihologia, pe care o va propune în fiecare an, va propune într'un an estetica, într'alt an teoria cunoștinței, într'alt an psihologia religiunii, etc.; profesorul de pedagogie, de asemenea, va avea să aleagă între diferitele ramuri ale pedagogiei, sau între materiile înrudite cu pedagogia, și tot astfel cel de sociologie și morală.

În sfârșit, o reală îmbunătățire se poate aduce învățământului filosofic la noi, dispunându-se materiile cerute la examen în alt mod de cum sunt acum. În Regulamentul Facultății de filosofie și litere din București sunt considerate, ca specialități deosebite la examen, materii cari se propun de același profesor, așa că licențiații noștri ies din Universitate mai specialiști de cât însăși profesorii lor. Astfel Universitatea din București dă licențiați specialiști în logică cum nu dă nici o universitate din lume; mai dă licențiați specialiști în psihologie, cari însă n'au făcut nici o lucrare de seminar, și tot așa și specialiști în morală! Evident, asemenea examene pot fi trebuincioase pentru recrutarea profesorilor de liceu; dar pentru învățământul filosofic, propriu zis, ele sunt fără valoare. Examenul de licență, dacă este să fie serios, trebuie să fie ceva mai mult de cât dovada unei bune memorii a candidatului, el trebuie să aducă dovada că viitorul licențiat a lucrat, și încă cu succes, în seminariile filosofice. Prin urmare, nu poate să existe examen serios la acele materii filosofice cari sunt lipsite de lucrări practice, seminariale, ci cel mult la aceste materii va putea fi examinat candidatul numai cu ocaziunea examenului ce el este obligat să treacă la materiile a căror studiu l'a făcut în seminarii. Așa, candidatul va putea fi întrebat cu ocaziunea examenului de istoria filosofiei și din logică sau din metafizică, și de va răspunde va fi cu atât mai bine notat; tot așa cu ocazia examenului de psihologie, candidatul va putea fi întrebat din estetică, din psihologia religiunii, din teoria cunoștinței, etc. adică din cursurile grupate în jurul catedrei fundamentale, dacă aceste cursuri au fost făcute; și tot așa

1) La aceasta se adaugă o docență de pedagogie, care însă, conform legii, nu este prevăzută în buget.

2) În timpul din urmă contradicția aceasta a realizat-o ministerul luând seminarul de pedagogie profesorului titular și dându-l unui profesor de... chimie!

va fi și la examinarea din materiile grupate în jurul catedrei de pedagogie și a acelei de științe sociale. În chipul acesta, profesorul care întreprinde ținerea unui curs nou, în legătură cu catedra sa, n'are nevoie să ceară dela autoritatea școlară sancțiunea examenului pentru noul curs, căci acest nou curs este considerat ca o simplă extensiune a cursului său principal, și examenul are să se facă din noul curs nu ca un examen special, ci ca un examen complementar aceluia care se face din materia principală. Introducând aceste dispozițiuni în ținerea examenelor, vom obliga pe studenți, să se fixeze cu munca în anumite seminare, și ca rezultat a acestei fixări vom avea de sigur, și examene mai serioase.

În definitiv însă, modificarea dispozițiunilor, după cari se țin examenele, nu este o reformă atât de urgentă, cum sunt celelalte despre cari am vorbit mai sus. Ea poate să mai aștepte, și probabil că ea se va produce de sine din momentul ce gruparea materiilor filosofice se va face pe viitor după norma arătată.

C. RĂDULESCU-MOTRU.

ȘTIINȚE SOCIALE

ESTE SINUCIDEREA O CRIMĂ? ¹

I

Brierre de Boismont, în celebra sa carte asupra sinuciderii, istorisește următorul fapt: «Doi tâmplari, despre a căror întâmplare au vorbit toate jurnalele, căzând de pe un acoperiș, se agătară de o schelă, care sub greutatea lor încep să se clatine. Dacă rămâneau amândoi agățați, moartea lor eră sigură, schela ne putându-i suportă. Unul murmură: «Scumpa mea soție! Sărmanii mei copii!»—«Tu ești căsătorit—îi zise celălalt—e drept că viața ta este mai folositoare. Roagă pe Dumnezeu pentru mine. Și apoi își dete drumul.»²⁾

Și această sinucidere—căci sinucidere este—care denotă un nemărginit devotament, dupe părerea unor criminaliști și alieniști ar trebui socotită crimă. Căci dânșii găsesc că sinuciderea și crima sunt identice, cu singura deosebire—care trebuie să recunoaștem că nu e tocmai neînsemnată—că pe când criminalul omoară pe altul, sinucidul se omoară pe sine. Dar atât într'un caz, cât și în celălalt—spun dânșii—aveam a face tot cu un omor.

Această părere trebuie privită ca simplu paradox.

Criteriul după care judecăm valoarea morală a unui fapt săvârșit de către un individ, nu este același pentru toate timpurile și la toate societățile. Ceeace face ca un omor să fie socotit crimă, este paguba pe care o pricinuește societății în mijlocul căreia s'a săvârșit. Așa se explică de ce omorul de pe câmpul de luptă este socotit ca probă de vitejie; pe când acela comis în potriva unui membru al societății din care face

parte omorătorul, este calificat drept crimă și pedepsit în consecință.

Prin urmare, ceea ce constituie crima nu este faptul brutal al distrugerii unui om, dar urmările sociale păgubitoare ce le-ar putea aduce săvârșirea lui. Căci în cazul contrariu, câți oameni nu ar merita calificativul de criminali?

Altă probă că denumirea de crimă este condiționată de anumite interese sociale, este că sunt atâtea omoruri, cari sunt privite ca firești. Cei cari socotesc drept crimă distrugerea vieții oricărui om, indiferent de naționalitate și de interesul social, chiar și dânșii au un mod relativ de a judecă. Căci de ce să blamăm omorârea unui om și să admitem pe aceea a animalelor? N'au și ele simțire?

Așa în cât, or din ce punct de vedere am judecă, trebuie să recunoaștem că crimă în sine, abstracție făcând de societate, nu există.

Ceva mai mult. Observând mai de aproape, constatăm cu durere că viața este condiționată de o neîntreruptă luptă de atac sau de apărare. Aceasta ne amintește un admirabil pasaj dintr'o scrisoare a lui *Turghef* către d-na *Viardot*. «Totul în jurul meu mi se înfățișă ca un adevărat câmp de măcel; toate viețile se mâncău unele pe altele cu lăcomie, cu turbare. Am scăpat de la moarte o furnică pe care alta mai mare o târa cu salturi de tigră; dar deabia scăpătă, dânsa înhăță cu aceiaș cruzime o biată musculiță mai mult moartă de cât vie, pe care a zărit-o în cale. De rândul acesta nu m'am mai amestecat. «*A distruge sau a fi distrus! nu există nici o mijlocie între acestea două.*»¹⁾

II

Orce fapt este condiționat de mentalitatea aceluia care-l săvârșește și de împrejurările în care s'a aflat dânșul. Sau, între mentalitatea criminalului-tip, *criminalului de rasă*, și aceea a multora cari se sinucid este o radicală deosebire. Pe când cel dintâiu este lipsit cu totul de simțul moral; cei de ai doilea, din potrivă, îl au prea exagerat. Căci ceea ce face pe mulți dintre dânșii să se sinucidă, este tocmai intențiunea ce au să servească pe alții, este excesul de altruism; pe câtă vreme la criminal se observă egoismul dus la extrem. Sinuciderile din *devotament* sunt argumentul cel mai puternic în potriva aceluia cari susțin că orce sinucidere trebuie socotită crimă. Și numărul sinuciderilor de acest fel este foarte mare. Ele s'au constatat chiar și la unii copii. *Brierre de Boismont* și *Proal* citează cazuri de acestea: «O copilă de 12 ani văzând starea de cumplită mizerie în care se găsiu părinții săi, nu mâncă aproape de loc, spunând că nu-i este foame, numai pentru ca părinții ei să se poată sătura. Într'o seară ea-i îmbrățișă și plecă de se aruncă într'un râu, de unde a fost scăpată. Am putea adăoga la acest fapt pe acela al unei fetițe din orașul nostru natal—spune *Brierre de Boismont*—pe care o cunoșteam, al cărei devotament exagerat căută în valuri o

1) *Sinuciderea. Date Statistice. — Este sinuciderea o nebunie?* (în *Noua Revistă Română*, 6 Sept. 1909).

2) *Brierre de Boismont, — Du suicide*, Paris. 1865. pag. 417.

1) *Haumant, — Ivan Tourguénief*, Paris. 1907. Colin. pag. 284.

micșorare a greutateilor familiei sale. Ea a fost scăpată.»¹⁾

În timpul marelui revoluții franceze s'au întâmplat multe sinucideri din devotament. Iată unul: «*Loizeroles* tatăl, în vârstă de 62 ani, se duse la eșafod, pentru a fi executat în locul fiului său, tânăr numai de 22 ani. Când i se spuse de către cineva că nu se va putea ca această schimbare să fie neobservată, el răspunse: «Acești oameni sunt atât de proști și așa de grăbiți, încât țin socoteală numai de număr. «Și avu dreptate; căci cu toată neasemănarea, el a fost ghilotinat.»²⁾

Și putem noi socoti drept criminali pe toți acești sinuciși? Răspunsul se înțelege de la sine.

III

Dacă am spune însă că printre cei cari se sinucid nu se găsește nici unul, care să aibă fire de criminal, atunci am greși. Sunt și de aceștia și ceeace-i caracterizează, între altele, este că mai nainte ei săvârșesc crime. Astfel sunt unele cazuri de răzbunare, în care individul după ce distruge pe cel în potriiva căruia se răzbună, apoi se sinucide. Motivul care-l face să ia această extremă hotărâre, este temerea de pedeapsă. Așa în cât sinuciderea lui poate fi privită în asemenea împrejurări, mai mult ca un act de lașitate, știut fiindcă multora le vine mai ușor să suporte o durere de o clipă, în locul uneia care, ar ține tot restul vieții.

Tot temperament de criminali mai au și unii dintre accia a căror înclinare trupească pentru câte o anumită femeie a fost respinsă. Ei sunt veșnic stăpâniți de ideea să o poseadă. Rezistența ei îi exasperează și îi aduce în acel grad de surexcitare, în cât îi îmboldește să omoare pe aceea care le-a refuzat favorurile ei. Ceeace-i face să se revolte și să sufere nu este amorul propriu zis—căci rare ori se întâlnește acest nobil sentiment la asemenea brute; dar este *amorul propriu contrariat*. Ei socotesc ca insultă refuzul femeii care «le-a intrat la inimă.» Și această înclinare a lor de natură mai mult fiziologică, începe a fi înlocuită prin aversiune, care merge crescând din ce în ce, până când la un moment dat săvârșesc crima și, pentru ca să scape de răspunderea și pedeapsa care-i așteaptă, se sinucid. Numeroase exemple de acest fel se găsesc în cartea lui *Proal*³⁾.

Sub această rubrică credem că trebuie pusă și următoarea crimă urmată de sinucidere, întâmplată în Capitală.

«Eri, circ. 10 a fost înștiințată că în str. Izvor s'a desfășurat o crimă pasională.

«Autorul crimei este un oarecare Gh. R. de fel din Hârlău. Gh. R. în timpul din urmă n'avea în București nici o ocupație și își găsisese azil în casa lui Gh. P. Aci ar fi trăit fără nici o supărare Gh. R. dacă o femeie n'ar fi intervenit să producă răzvrătire între cei doi prieteni și să aducă în cele din urmă moartea lui R.

«Gh. P. trăia în concubinaj cu femeia Francisca B. bucătăreasă la d-l general D. din str. Izvor 52.

«Lipsa de îndeletnicire a lui R. trezise în el porniri pasionale pentru Francesca. Incercase în câteva rânduri să și-o apropie, dar a fost împeditat și admonestat de gazduitorul său. În timpul din urmă însă R. nu se mai putu stăpâni și cu toată cruzimea își pusese în gând să se năpustească asupra Francischi. Gândul acesta l'a urmărit cu atâta furie, că ajunsese să se înarmeze cu un revolver și un pumnal pentru ca, în cazul când din nou ar fi refuzat, să a'tenteze.

«Hotorârea lui R. a rămas năstrușnică. Căci la cea dintâi ocazie, se adresă celeia pe care o doria cu atâta ardoare. Francesca îi răspunse cu acelaș răspuns ca și în trecut, iar P. îl amenință cu alungarea dacă nu se va potoli. Desperat R. își pregătește armele și năvălește asupra Francischi, asupra căreia descărcă 2 focuri de revolver, ce i-au rănit gâtul, iar cu pumnalul îi însângerează brațul stâng.

«La țipetele femeii îngrozită de moarte s'au adunat vecinii și trecătorii de pe stradă.

«Incolțit din toate părțile, criminalul, rămâne o clipă încrămențit.

«Starea de pierdere de sine nu-l copleșește cu desăvârșire, căci are curajul să îndrepte țeava revolverului asupra capului lui și trage, iar cu pumnalul în acelaș moment își spintecă gâtul. Străfulgerea glonțului în cap și spintecarea vinelor gâtului au determinat moartea instantanee.

• Femeia așa rănită, a fost luată de ambulanța soc de salvare și transportată la spitalul Brâncovenesc»¹⁾.

Din cele expuse până aici se poate deduce că, atât din punct de vedere al antropologiei criminale cât și din acela al moralei, nu orce sinucidere trebuie socotită crimă.

După cum am mai spus în decursul acestui articol, criminaliștii n'au dreptate, din cauză că multora dintre cei cari se sinucid nu numai că nu le lipsește *simțul moral*—stigmatul cel mai de căpetenie la criminalii de rasă—dar din potrivă îl au prea exagerat.

Iar moraliiștii numai atunci ar avea dreptul să osândească sinuciderea, când ar dovedi că există libertatea voinței, când cel care se sinucide ar pricinui prin aceasta o pagubă societății și când societatea n'ar fi fost nepăsătoare față de dânsul. Din nenorocire, ceeace se observă foarte des, este extrem de vinovata nepăsare a societății față de membrii ei. Dacă societatea ar fi mai băgătoare de seamă la suferințele celor din mijlecu-i, atunci numărul sinuciderilor s'ar reduce la mai mult de jumătate.

Și afară de aceasta, întru cât poate fi socotit criminal cel care, știind că pentru societate este o povară, iar lui viața îi este insuportabilă, — se sinucide?

La începutul luni August 1909, s'a întâmplat o îndoită sinucidere, care a emoționat lumea cultă de pretutindeni.

Soția celebrului sociolog *Gumplovitz* suferea de o boală gravă de ochi, care timp de 10 ani o ținea pironită pe patul de durere. Acum în urmă orbise aproape de tot. Soțul său, care o iubea foarte mult, îi citea în fiecare zi reviste, cărți și jurnale.

1) N. Zaharia, — *Sinuciderile copiilor* (în *Revista generală a învățământului*, 1 Ianuarie 1908 p. 413).

2) N. Zaharia, — *Devotamentul* (în *Revista genera'ă a învățământului* 1 Dec. 1908 pag. 368).

3) *Suicides et crimes passionels*. Paris. Alcan.

1) Ziarul „*Vitorul*“ 26 Ianuarie 1909,

Acum un an dânsul s'a bolnăvit de cancer la limbă, boală care a mers agravându-se din ce în ce, până când în ultimul timp, pierduse aproape cu totul putința de a mai vorbi. Ajuns la vârsta de 71 ani, când nici chiar omul sănătos nu mai poate nădăjdui mult dela viață, în prada uneia dintre cele mai grozave boale, care îl făcea impropriu la orșice și al cărei sfârșit eră fatal, dânsul a crezut ca cel mai bun lucru ce-i rămâne de făcut este, ca împreună cu scumpa lui soție, tot atât de nenorocită ca și dânsul, să taie firul unei viețe dela care nu mai aveă ce așteptă.

A convins-o și pe dânsa despre aceasta și s'au otrăvit amândoi cu cianură de potasă. Au fost găsiți morți în casă: ea întinsă în pat; iar el în genuchi, cu capul răzâmat pe picioarele ei.

Cine ar îndrăzni să spună că au fost criminali?

Cât va exista omenirea, următoarea convingere a lui *J. J. Rousseau* va rămâne adevărată: «Quand notre vie est un mal pour nous et n'est un bien pour personne, il est donc permis de s'en délivrer.»

N. ZAHARIA.

NOTE ȘI DISCUȚIUNI

IN AJUNUL STAGIUNII TEATRALE

— PUBLIC ȘI CRITICI —

Puține zile ne mai despart până la viitoarea stagiune teatrală, care de rândul acesta va fi, ca niciodată, cu deosebire de bogată și interesantă. Cortina o ridică în seara de 12 Septembrie la teatrul Liric, compania dramatică Davila, cu *Incepem*, spirituala «prefață» scrisă de maestrul Caragiale pentru tânăra companie, — pe care cititorii noștri o găsesc în numărul de față al revistei — și cu Stein unter Steinen, o puternică dramă socială a lui Sudermann, tradusă în românește sub numele *Stane de piatră*. Vor urma apoi, rând pe rând, o serie de drame și comedii din literatura dramatică modernă străină. Aceeași companie anunță până acum și două lucrări originale, una a d-lui Emil Nicolau și alta a d-lui G. Diamandy.

Pe la finele lunii curente își va deschide porțile Teatrul Național. Și prima noastră scenă anunță în anul acesta un repertoriu foarte ales: tragedii antice, comedii clasice, drame și comedii moderne. Apoi, mai multe piese originale printre care «Viforul» a d-lui Delavrancea, promite să fie — după cum asigură câți-va inițiați indiscreți — «le clou» al viitoarei stagiuni teatrale.

Dar despre toate acestea vorbesc cu deamănuntul ziarele.

În articolul nostru, noi vrem să facem câteva reflexii ce privesc publicul și critica noastră teatrală, reflexii ce ne-au fost inspirate de repertoriile stagiunii viitoare.

În toate orașele mari din lume, publicul de teatru e foarte diferențiat. Nu cred însă să existe undeva deosebiri atât de adânci între categoriile de public, ca la publicul Capitalei noastre. La noi avem, pe de o parte, o clasă — nu prea numeroasă — care cunoaște deplin cul-

tura apusană, care pricepe și simte toate manifestările artistice ale acestei culturi, și avem apoi masa cea mare a burghezimei și a poporului, care a fost până mai deunăzi refractară la orice producție artistică serioasă dar care, în ultimul timp, datorită unui complex de împrejurări, a început să se intereseze de artă și literatură și mai ales de teatru. Astfel s'a întâmplat că până mai anii trecuți, când la Teatrul Național se dedea rare ori lucrări dramatice serioase — și acele rare ori, în proaste condițiuni — publicul din prima categorie se ținea departe de teatrul românesc. La rândul ei, masa populației ocolea teatrul, căci cum spuneam mai sus, n'o interesa nici un fel de artă. Numai melodramele de mare senzație și farsele de prost gust reușeau uneori să facă săli pline.

Iată însă că acum patru ani la Teatrul Național — și aceasta se datorește d-lui Davila — începe să se facă teatru în chip serios. Clasa de sus și cea intelectuală a societății noastre încep a se apropia de teatrul românesc și cum această epocă coincide, cum ziceam, cu deșteptarea interesului pentru artă în grosul populației, dintr'odată se produce multă viață în și împrejurul Teatrului Național. Ba chiar, iată-ne astăzi cu două teatre românești permanente, având amândouă artiști de valoare și întrecându-se amândouă în varietatea și bogăția repertoriului.

Va fi public în deajuns pentru ambele teatre? Socotim că da. Ne e teamă însă că în alegerea repertoriului s'a ținut prea mult seama de prima și nu prea numeroasa categorie a publicului și prea puțin de marcele public care abia acum se apropie și în chip timid, de teatru și care n'are pregătirea artistică necesară să guste tot ceeace se anunță. În special, repertoriul Teatrului Național ni se pare prea «păsante» cum zice italianul. Va fi un mare merit al d-lui Pompiliu Eliade și al artiștilor primei scene românești, dacă vor reuși să deștepte și să mențină interesul publicului pentru câte au anunțat în repertoriu. Este, firește, necesar, să se facă — mai ales de către un teatru național — educația estetică cât mai complectă a mulțimei; numai că această educație trebuie făcută încetul cu încetul.

* * *

Nicăeri nu cred să existe un public mai indulgent ca publicul nostru. În străinătate, o piesă proastă, sau una prost reprezentată, provoacă în sală dezaprobări sgomotoase. S'a întâmplat chiar unor scriitori iluștrii ca Hauptmann, Sudermann, D'Annunzio, ca să fie flurați, când s'au prezentat cu lucrări slabe... cu același entuziasm cu care au fast aclamați la piesele lor de valoare. E vorba bineînțeles de manifestații provocate de motive curat artistice, nu de acelea ridicate de tendințe existente sau închipuite ale pieselor. De aceste din urmă manifestații ar putea spune câteceva și elevii noștri de liceu, mai ales cei din Severin...

De ce această excesivă indulgență a publicului nostru care nu se revoltă niciodată, oricât de prost i s'ar administra un spectacol? Să fie oare aceasta o dovadă de bună educație? Nu, căci nimeni nu va susține că publicul german, italian sau francez — și la Paris se produc adesea dezaprobări violente în teatru — e mai

prost crescut ca al nostru, mai ales că acolo viața teatrală durează de secole. Motivul adevărat dar trist, e altul: este lipsa încă a unei conștiințe și a unui simț artistic în marele nostru public. De aceea noi facem, cum zice germanul: «Aus einer Not eine Tugend»,—dintr'o lipsă, o virtute—și dăm drept probă de politeță ceea ce de fapt e nepricepere. Cu timpul însă, cu cât gustul artistic se va lăți, când publicul nostru va avea o personalitate artistică, suntem siguri că vom vedea în teatrele noastre nu numai entuziasm mai mare pentru lucrările mai bune dar și reacțiuni energice la lucrările proaste. Ceea ce azi e socotit poate ca un gest barbar, se va produce atunci spontan și va fi socotit ca ceva foarte natural. Pare un paradox, dar așa e!

* * *

Educația artistică a publicului au s'o facă firește artiștii. Ei au să studieze și să interpreteze diferitele piese în așa chip ca să arate frumusețea lor și să facă să fie înțelese și primite de public. Sarcina artiștilor noștri va fi cu deosebire grea în stagiunea ce vine, dacă avem în vedere bogăția și varietatea ambelor repertorii și vom vedea la timp dacă ei au știut să redea diferitele personaje așa cum le-au închipuit autorii respectivi.

Paralel însă cu artiștii și pe o altă cale ca a lor sunt chemați să facă educația teatrală a publicului și să-i înlesnească înțelegerea și gustarea lucrărilor reprezentate, *criticii dramatici*. Criticul dramatic este, în definitiv, și el un spectator ca oricare altul. Dacă însă se încumetează să-și dea în scris părerea lui, să ne spună dacă și de ce o piesă e bună sau rea, dacă a fost bine sau rău reprezentată, este fiindcă el e un om de gust, cu o cultură și o simțire aleasă, lipsit de orice prejudecăți de castă sau școală, cu multă experiență în ale teatrului și mai presus de toate un om sincer și cinstit care nu urmărește decât progresul artei.

Am spus *este*, am greșit.

Mai bine e să zicem criticul *trebuie să fie* toate acestea, căci adeseaori cei ce îndeplinesc în presă misiunea de critici nu realizează de loc sau doar în parte calitățile de mai sus. În străinătate, acolo unde presa a ajuns la o mare dezvoltare, se dă o mare atențiune criticii artistice în genere și mai ales celei dramatice. Ea este totdeauna încredințată unor scriitori cari prin studiile și lucrările lor au dovedit că posedă aptitudinile ce am văzut că se cer unui critic. În asemenea țări, criticul dramatic nu e numai un călăuzitor al publicului ci e adesea și un îndrumător al însăși artiștilor, colaborând astfel la opera directorilor de teatre și de scene.

E explicabil dar, de ce asemenea critici se bucură de încrederea publicului și de ce articolele lor au atât prestigiu.

Dar la noi? Afară de câteva excepții onorabile, critica dramatică, ca și cea literară, ca și cea artistică, în genere, e lăsată pe mâna celui mai îndrăzneț din redacție sau a aceluia care e «prietenul artiștilor». Și astfel critica devine în cel mai bun caz un simplu reportaj artistic; de cele mai multe ori însă, o reclamă deghizată pentru cutare sau cutare artist ori director de întreprindere artistică. Nu mai vorbesc de cazul când

interese politice sau personale se vâra la mijloc și hotărăsc de mai înainte concluziile artistice ale ziarului. Astfel am putea cita cazul unui tânăr critic teatral de la o gazetă guvernamentală, care având nu de mult curajul să critice o piesă primită și jucată la Teatrul Național era, a doua zi, să fie dat afară dela gazetă. Sunt unii la noi cari se tem că vor vedea în curând pe criticii noștri împărțiți în două tabere: daviliști și eliașiști, — pentru a nu înlocui aceste două adjective cu altele formate din numele a două partide politice...

Noi vrem să fim însă optimiști și să sperăm că aceasta nu se va întâmpla, pentru prestigiul celui început de critică dramatică ce există la noi.

* * *

O chestiune dezbătută adesea la noi, care va fi și în stagiunea viitoare de actualitate este aceea a atitudinii ce trebuie să aibă critica față de piesele originale, dată fiind slaba dezvoltare a literaturii noastre dramatice. Cei mai mulți socotesc pentru acest motiv, că e nevoie de o critică cât mai indulgentă care să încurajeze toate producțiunile originale, ori cât de mediocre ar fi. Noi credem, din potrivă, că o asemenea indulgență e dăunătoare dezvoltării literaturii noastre dramatice. După cum am mai scris și altă dată în această revistă, o astfel de critică «caritabilă» nu e demnă nici pentru critic nici pentru autor. Literatura noastră nu va câștiga nimic dacă i se vor dărui câteva lucrări mediocre în plus. În schimb, va pierde publicul căruia i se va perverti în chip conștient gustul; vor pierde actorii cari se vor chinui săptămâni sau luni întregi cu repetarea unor piese proaste; va pierde bugetul teatrului care va fi risipit de geaba pe decoruri și montări și vor pierde și criticii din autoritatea lor. Când aprecierile vor fi mai severe, atât din partea publicului cât și a criticei, autorii nu se vor mai grăbi să se prezinte cu toate încercările lor, iar direcțiile teatrelor vor sta mai mult la îndoială înainte de a primi o piesă originală.

* * *

O ultimă chestiune ce vom atinge aci e aceea a «bluff»-ului ce a început să se introducă în viața noastră teatrală. De când cu «americanizarea» moravurilor noastre literare, s'a început și la noi cu acest «bluff» trans-oceanic, adică cu obiceiul de a se bate toba mare a reclamei americane în jurul pieselor trimise teatrului și firește încă ne jucate, ba chiar încă nedistribuite. Acest sistem de «lansare» a pieselor nu e prudent deloc și dovedește necunoașterea psihologiei publicului. Căci cu cât se promite mai mult curiozității sale, cu atât pretenția lui e mai mare și se poate întâmpla ca lucrări onorabile să cadă, fiindcă publicul aștepta dela ele tot ceea ce i s'a promis, dar care întretea ceea ce autorul și piesa puteau da.

Fiindcă e vorba de «bluff» am putea cita dintr'o stagiune nu prea depărtată a Teatrului Național, cazul pieselor unor tineri autori dramatici, cari au căzut, cu toată — sau poate tocmai din cauza aceasta — atmosfera de capodopere ce direcția teatrului crease în jurul acelor piese.

* * *

Oricum ar fi însă, cu toate slăbiciunile publicului și criticele noastre, amintite mai sus, viitoarea stagiune teatrală e de natură să bucure pe toți acei ce iubesc arta și doresc progresul culturii noastre. Suntem convinși, că viața ce se desfășură acum în jurul celor două teatre va deștepta și va desvolta mai mult gustul publicului nostru pentru literatură; și că acest gust se va întinde cu timpul și asupra celorlalte arte și forme de activitate socială. Căci e știut, că arta dramatică îmbogățește sufletele oamenilor; ea ne dăsvăluie aspecte noi de cultură și ne face să simțim forme noi de umanitate. Și poate nici o societate nu avea mai multă nevoie de o viață artistică intensă, ca societatea noastră, atât de superficială, atât de ușurată și atât de săracă în viață interioară.

EUGEN PORN

BIBLIOTECA NOUĂ

No. 4 al acestei interesante biblioteci cuprinde, în traducerea D-lui D-r I. Duscian, Răsul Roșu, romanul celebru al scriitorului rus Leonid Andreev.

Dăm mai jos prefața interesantă a volumului de mai sus: În luptele cari se dau în Rusia între autocrația muribundă și poporul tânăr, energetic, hotărât, scriitorii ruși au luat și ei parte, contribuind cu cuvântul lor astăzi, cum au contribuit de câte-va decenii să creeze o mentalitate anumită, cea mai curioasă și mai superbă minte a unui popor erou. Sunt pagini superbe scrise de toți scriitorii acestei epoci, cari vor formă într-o zi evanghelia acestui neam oproșit astăzi, și cari vor fi cântate și cetite cu sfințenia religioasă cu cari se citește rândurile povestitoare a creării unei vieți noi.

În acest armonios spectacol al unirei tuturor gândurilor mari spre a proslăvi și a îmboldi la lucru jertfele și străduințele onora, curajul și voința altora — un singur scriitor a rămas în umbră și nu poate porni aceiași luptă. Leonid Andreev e prea puțin un om de luptă și prea mult filosof. Gândirea lui nu se poate adapta gândirilor tuturor. El iubește prea mult mintea sa, ca să o poată toci alături cu alții. Individualitatea sa e prea mare, ca să poată a se umili voinței altora.

Gândirea lui, cum o spune singur într-o superbă nuvelă cu același titlu, îl transportă pe culmi de unde vede jos bălăcindu-se oamenii cu pasiunile lor animale și meschine, cu eterna lor teamă de viață și moarte, cu bisericile lor cu rugăciunile lor, cu *Te-Deumul* lor.

Leonid Andreev s'a îndepărtat de curentul literar al epocii sale — el nu cată a descrie frământările și luptele ce se dau, el nu vrea să fi istoricianul vremilor sale, el rămâne filosoful lor. A căută adevărul în toate aceste lupte revoluționare; a pricepe unde vor duce toate aceste crime pornite atât de jos, cât și de sus, a căută să degajeze nu rolul mulțimei, dar rolul individului, iată ce vrea acest individualist fără limită.

De aceea' vedem în toate lucrările publicate în ultimul timp făcând o notă deosebită. În *Răsul roșu*, chiar în această nuvelă groznică, în această viziune strașnică a ororilor unui război, Andreev nu se înduioșează atâta de crimele săvârșite, cât de ideea însăși a războiului, de crima însăși luată într'un chip abstract. Iată preocuparea care l'chinuște.

— Judecă tu singur: nu se poate propovădui fără pedepsă în timp de zeci de sute de ani, mila, dreptatea, logica, nu se poate formă în toată libertatea, conștiința. Principalul e conștiința. Poți să devii fără milă, să perzi orice sensibilitate, să te obișnuști cu vederea sângelui, lacrimilor, suferințelor — ca măcelarii sau ca unii medici sau militari — dar cum e posibil să negi adevărul, odată ce l-ai cunoscut? Eu cred că nu e cu putință. Din copilăria mea, am învățat să iubesc dobitoacele, și să fiu milos, toate cărțile pe cari le-am citit, m'au învățat aceiași doctrină și sufăr cu acei pe cari războiul îi copleșește.

Da, această nesimțire care urmează obișnuinței de a asista la toate crimele și ororile, și care ne face s'admitem războiul, ca obsedați de un vis urât, iată toată imoralitatea însăși a războiului și care ne târăște într'un cerc vițios din care nu putem eși. Crimele ne obișnuiesc a vedea sângele, și sângele roșu și cald ne incită la lupte și crime. Cum vom scăpa de *cauchemarul* acesta? Cum ne vom scăpa de război? Și cu toată această concepțiune individualistă pe care o

are Andreev în operele sale și mai ales astăzi, într'o epocă în care Rusia cere îngenunchierea ori-cărei individualități în folosul marelui cauze sociale, scrierile sale sunt cetite cu pasiune. Aceași explicație se poate da și curiosului fenomen că, în Rusia de astăzi, socialistă și umanitaristă, filozofia lui Nietzsche, filozofia aristocrației gândirii să fie așa de îmbrățișată. Filosoful care a batjocorit mai mult de cât oricare creștinismul, religia robilor, și socialismul, politica lașilor și a fricoșilor, cum le numește filosoful german, e cetit cu ardoare de tinerimea rusă revoluționară, pentru că filozofia lui Nietzsche, ca și scrierile lui Andreev, desbară pe individ de ori ce prejudecată și micime sufletească și l'ridică în acele sfere superioare ale *Supra-Omului* rezultat final al tuturor încercărilor noastre.

Gândire delicată și fină, Andreev e preocupat tot'd'una de esența unei chestiuni, pe el nu-l preocupă micimile, și toate scrierile lui au un caracter general. Ultimele sale piese: *Sava*, *Viața Omului*, cum și povestea lui despre «Cei șapte spânzurați», în care e vorba de ororile spânzuraților rușești, tot ce a scris acest scriitor poartă pecetea unei originalități distinse.

Și până eri eră un scriitor necunoscut. La 1904 'i se publică primul volum de nuvele, dar dela primul volum el se impune și cam în același timp e și tradus în toate limbile culte din Occident.

Astăzi el ocupă locul cel mai de valoare în literatura rusă după Tolstoi, și e cu mult mai superior lui Gorki și tuturor tinerilor scriitori ruși.

DR. I. DUSCIAN

Volumul acesta, împreună cu toate cele apărute în această bibliotecă se găsește de vânzare la *Librăria Nouă* calea Victoriei 78, București și la toate librăriile diu țară. Costul unui volum 75 bani.

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

QUO VADIS

Cine nu cunoaște acest capodoperă a literaturii universale? Cine n'a citit acest roman de Sienkiewicz, care a răspândit numele autorului său în toată lumea și care a fost tradus în toate limbile culte de pe pământ?

Rar o operă literară a făcut atâta zgomot și rar critica universală a fost așa de unanimă în a recunoaște calitățile desăvârșite ale unui roman.

Quo Vadis este o epopee a creștinismului în fașă și a civilizației păgâne în agonie. Două lumi, profund deosebite, sunt puse în acest roman față în față: De o parte Roma păgână, din timpurile de decadere, Roma lui Neron, a orgiilor, a desfrăului, Roma luptelor cu gladiatori și uciderilor de creștini în masă, Roma haosului moral și a lipsei de orice ideal; de altă parte lumea creștinismului născând, a primelor comunități întemeiate în numele lui Crist, lumea concepțiilor noi de iubirea aproapei, lumea întăetății celor sufletești asupra celor materiale și a idealului moral de înfrățire și de iertare. Și în cadrul acesta, mareț, prin sine însuși și prin contrastul pe care-l înfățișează, mâna de maestru a lui Sienkiewicz a așezat o intrigă din cele mai mișcătoare, plină de cele mai duioase și mai tragice peripeții.

Dar ceea ce formează mai ales valoarea acestui neîntrecut roman, sunt admirabilele tablouri cari înfățișează viața societății romane de pe timpul lui Neron. Nu există scriere, cât de savantă, în care să se oglindească într'un mod mai plastic societatea romană cu structura, cu viața, cu obiceiurile ei. Ca putere de evocare a trecutului, singur *Salamba* a lui Flaubert se poate compara cu *Quo Vadis*.

La noi, scrierea aceasta a apărut în diverse traduceri și diverse ediții. Însăși *Biblioteca pentru toți* publicase anul trecut o ediție, tradusă de d. Haralamb G. Lecca, după o ediție prescurtată franceză. După noi, publicarea acelei ediții a fost o greșală, într'un cât din roman nu se conservase de cât intriga, suprimându-se o sumă de tablouri și episoade, foarte caracteristice, pentru cunoașterea societății romane.

De data aceasta, editorii *Bibliotecii pentru toți* ne oferă o traducere completă a capodoperei lui Sienkiewicz, fără nici o prescurtare.

Traducerea făcută de abilitățile noastre traducător, poate cel mai bun din câți avem, cunoscutul literat Haralamb G. Lecca.

Numeroase ilustrațiuni, de o execuție ireproșabilă, însoțesc textul. Fără îndoială, că și această ediție ca și altele, apărute în trecut, e menită a avea cel mai desăvârșit succes. Cu atât mai mult cu cât, deși are cinci sute da pagini, nu costă totuși decât 1.20.

BIBLIOGRAFIE

Radu D. Rosetti, Din Egipt, Note din călătorie. Editor Leon Alcalay 1910 Prețul lei 2.50.

Volumele apărute până acum din «Noua Revistă Română» se găsesc de vânzare la *Administrație pe prețurile următoare*: Vol. I, II, III și IV lei 20 (adică 5 lei un volum). Vol. V și VI lei 4 (adică 2 lei volumul).

VILE DUILIU ZAMFIRESCU

2, STRADA ZORILOR, 2
Palatul Muntelui de ietate
TELEFON No. 25/97

Vinuri de cea mai superioară calitate

LOCAL DE CONSUMAȚIE

Serviciu la domiciliu

Angroșiștilor li se acordă rabat

CASA DE BANCA MARMOROSCH, BLANK & Comp.

BUCUREȘTI, STRADA LIPSCANI No. 8

Face tot felul de operațiuni de bancă
Anticipațiuni asupra valorilor în
depozit și ori ce transacțiuni financiare

Emisiuni de scrisori de credit asupra tuturilor piețelor
din Europa și America.

SANATORIUL Dr. GEROTA

CONSTRUIT SI MONTAT

Special pentru tratamentul boalelor chirurgicale

OPERAȚIUNI ȘI FACERI

Bulevardul Ferdinand 48, București

TELEFON 1/44

BANCA COMERCIALA DIN TURNU-SEVERIN.

SOCIETATE ANONIMA PE ACȚIUNI

Capital social 300.000 Lei

Face cunoscut onor. public că,

PRIMEȘTE ORI-CE SUME LA ECONOMIE
SPRE FRUCTIFICARE,

IN CONDIȚIUNI FOARTE AVANTAGIOASE
PENTRU DOMNII DEPUNĂTORI

Cu deosebită simă:

BANCA COMERCIALĂ DIN T.-SEVERIN

SOCIETATE ANONIMĂ

Președinte, T. Costescu.

Director, I. Giurescu.

ALBERT BAEIT, București Str. Numa-Pompliu 7.

VIRGILIU POPESCU

— INSTITUT DE BAEȚI —

București, Strada Armenească 1

Liceu complet: Școală primară, Școală Comercială superioară
de patru ani; complementară de doi ani și Cursuri comerciale de seară,
pentru funcționari, toate dând dreptul la serviciu de un an în armată.

Toate acestea după programa statului.

Internat pentru școlile Statului.

Școala specială de contabili cu un singur an pentru pregătirea
contabililor și administratorilor de bănci, moșii, cooperative, sta-
bilimente industriale, etc., întocmită sub auspiciile Casei centrale a
Băncilor populare și cooperativei sâsești.

Studiile se fac sub conducerea d-lor inspectori de studii: D I Mih. Dra-
gomirescu, profesor de estetică la Universitate, pentru cursurile liceale și
D-I Ulpiu Hodoș, profesor de contabilitate, pentru cursurile comerciale.

Preparațiuni de examene pentru școlile statului. Inscriserile se fac de
pe acum.

Boalele Intestinului

DIAREEA (LA COPII ȘI ADULȚI), DIZENTERIA
COLICELE, FURUNCULOZA, ECZEMA ȘI TOATE
BOALELE CE PROVIN DIN Infecțiunile intestinale

SE TRATEAZĂ ADMIRABIL PRIN

LACTO FERMENT

(Bulion parolactic)

APROBAT DE CONS. SANIT. SUPER.

ZILNIC PREPARAT PROASPĂT NUMAI LA
LABORATORUL Dr. ROBIN

5, Str. I. C. Brătianu 5. — Telefon.

Un flacon 2 lei. In provincie contra mandat 2,50

Cereți prospecte gratuite

Cea mai ingenioasă mașină de scris este

YOST

Singura care scrie fără panglici

MODEL 10: cu claviatura dublă.

MODEL 15: cu scrisul vizibil și clavi-
atura simplificată.

Cu tabulator pentru tablouri, devize,
etc. Cu adaptator pentru scrisul în mai
multe culori.

BUCUREȘTI

Calea Victoriei No. 54

TELEFON

„AGRICOLA”

Societate Anonimă de Asigurări Generale în București

SEDIUL: STRADA SARINDAR, No. 2.

Capital Statutar Lei 4.000.000
Prima emisiune Lei 2.500.000. Vârșafi Lei 2.000.000

ASIGURARI IN RAMURELE:

Incendiu, Viață, Grindină,

Transport și Aceidente

Reprezentanța în București: STRADA DOAMNEI, No. 1.